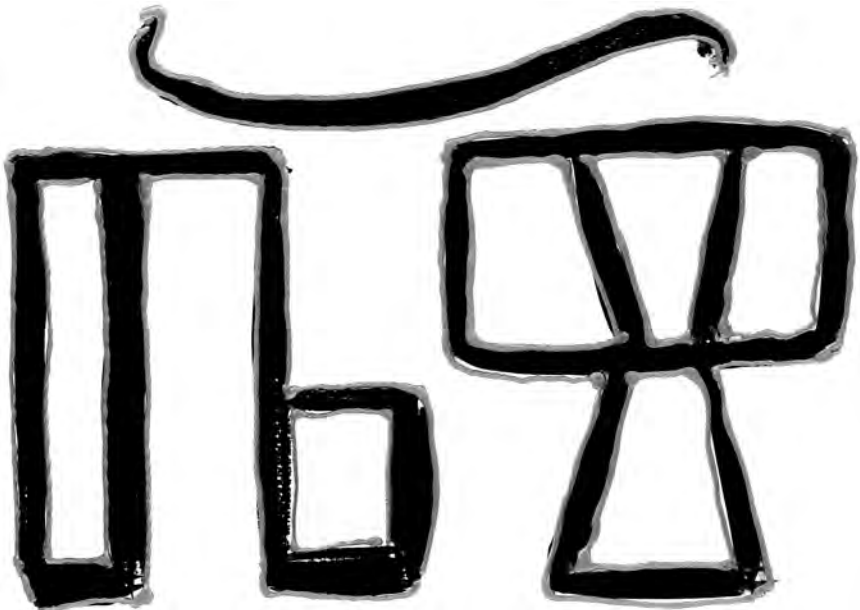

15

Prazan dan

naputak: 15 je bez ostatka djeljiv s brojevima 3 i 5
te su brojevi 3 i 5 *aliquoti* broja 15

• 06 • 07 • 8

... o broju 15

Broj 15 prvi je prirodni broj koji je umnožak dvaju neparnih prostih brojeva.

Peti je trokutni broj.

Najjednostavniji je među višekutnim brojevima.

Njemu je jednak zbroj redaka, stupaca i dijagonala najmanjega magičnog kvadrata.

Petnaest je kugla u biljarskom trokutu.

g 06 – glagoljički znak (D – dobrê – dobro), ima numeričku vrijednost broja 5.
07 – glagoljički znak (Ā – ĩže), ima numeričku vrijednost broja 10.

Elitna naselja podjednako brižljivo njeguju travu i tišinu. Jednako kao što se ne čuje buka, u njima se ne osjećaju ni mirisi. Ondje ne mirišu objedi, a šetač ne može poći za mirisom bečke šnicle, orade na lešo, naravnog odreska ili škarpine sa žara.

Izdvojena tišinom, izdvojena su i nazivima, dobivenim po boemima, pjesnicima i znanstvenicima, individualcima za života rijetko svrstanih u *elitu*.

Elitno je naselje *Tina Ujevića* izrastalo posljednjih dvadesetak godina. Osim kuća s njegovanim okućnicama, krajem osamdesetih sagrađeno je i šest četverokatnica, prvotno povremenih obitavališta političara, novinara i *biznismena* u prolazu. S vremenom su se stanari mijenjali, a starosjedioci otpućivali u druga naselja i neke drukčije živote. Krajem devedesetih iza neparne numeracije urbanih vila u tom su se naselju mogli zateći dobro situirani samci. Ne zna se je li za takvu, neparnu numeraciju, bila kriva gradska vlast, propust činovnika ili želja da se i brojevima označi izdvojenost njegovih stanara. U svakom slučaju, takva je *neparnost* otvarala prostor nagađanjima i pretpostavkama, posebno usamljenim damama. Neke su tvrdile da ih u pronalaženju njima odgovarajućeg para priječe neparni brojevi s pročelja, a druge da krivica počiva na cijelom naselju i imenu *Tina Ujevića*, sinonimu samoće i lutanja.

Nedjeljno jutro Dane Puljiza bilo je ispunjeno mišlju kako mu nedostaje netko tko bi ga prisiljavao. Dlanom je dotaknuo hladnu stijenku prozorskog stakla. Zadržao je dlan i kao da naselju mjeri

vrućicu, oslušnuo njegovu temperaturu, a zatim i bilo. Puls naselja je obznanjivao ritam (malo)građanskih navika.

Poslušnuo je i izgovorio dijagnozu: "Elitno naselje, u državi bez elite, u svijetu bez otmjenosti."

U njegovoj se rečenici nisu osjećali ni bijes ni gorčina. Čak ni rezigniranost. Tek konstatacija. Bez očevidaca. Konstatacija bez učinaka.

Na licu mu se razabirala neprospavana noć. Pogledom je prešao po kožnatoj fotelji, pisaćem stolu, antiknom stoliću sa šahovskom pločom i naputkom o igri slavnoga Luisa Ramireza de Lucene: *Za igara noću ruka bi mogla praviti sjenku. Stoga uz ploču valja sjesti tako da je svjetlo na lijevoj strani. Danju je poželjno protivnika posjesti naspram svjetlosti. Dobro je pobrinuti se neka protivnik prije igre jede i pije više negoli je potrebno. Ipak, ako igra traje duže, tada je potrebno jesti kako se u glavi ne bi oslabilo. Igračima na raspolaganju mora biti dovoljno vode. Ako se igra za novac, ulog neka bude što manji, jer bi pomisao na gubitak mogla remetiti smirenost u igri... Pješake koji se nalaze ispred kralja ne treba pokretati bez potrebe. Njihovim bi se pomicanjem oslabljeni kralj mogao izložiti napadu.*

Iznad šahovske ploče, tik uz naslon kožnate fotelje, nalazila se kićena gravura. Prikazivala je Aresa, zaokupljenog ljubavnim nemirrom i strepnjom, u prilaženju Caissi, šahovskoj muzi. Pokreti su mu odavali nemir i iščekivanje njezina ushita. Ruke su im se tek doticale nad šahom, igrom koju je Aresovo nadahnuće osmislilo za Caissu.

Za razliku od Aresove predanosti susretu, kretnje Caissina tijela ukazivale su na oprez i nelagodu. Caissa je uzmicala, a on, Ares, omamljivao se ljubavnim zanosom isprekidanim strahom od neizvjesnosti ishoda igre. Iako se nije razabirala godina nastanka gravure, detalji su upućivali na manirizam osamnaestoga stoljeća, razdoblja u kojemu se šah počinjao igrati Europom.

Uz šahovsku je ploču stajala čaša neispijenoga pića zagasito smeđe boje, grafitna olovka istupljenog vrha, u neredu odložene skice šahovskih poteza i raritetne knjige. Pritiješnjene tvrdo ukoričenim

izdanjem *Sufficientie*, ležale su jedna preko druge – mala knjižica doktora Hoića iz 1888. godine *Slike iz obćega zemljopisa*, prijepis rukopisa *Cosmographiae Commentaria* Luje Gjuraševića iz 1551. godine, Ibn Hawkalova *Orijentalna geografija*, Averroesova *Knjiga prosudbenih rasprava*.

Posvuda knjige, a pod njima fotografije. Motiv na fotografijama, uvijek jedan te isti, utvrda nalik Dubrovniku ili stonskome Velikome zidu. Različitost vremenskih prilika zabilježenih na fotografijama ukazivala je na to da su fotografije prikupljane dugotrajno. Pozornijeg bi promatrača zasigurno zadržala na fotografijama dopisana riječ Diu, naziv utvrđenog zdanja, uokvirenog tonovima mora, u svemu različitog od poznatih nijansi mediteranskoga akvamarina.

Knjige su se nalazile posvuda, uz noge stolića, na stolcima i prozorskim klupčicama, a po policama biblioteke, makete diuske utvrde i boce s modelima brodova. Osim maketa i boca, dojam su usahnuća u podjednakoj mjeri ostavljale zbirke kompasa, dvogleđa, kao i tijela staklom nepokrivenih karavela.

Sveopću tromost remetio je uokvireni dječji crtež. Žustri potezi snažnih boja prikazivali su more, jedrenjak i nasmijano sunce, a pri samom dnu bila je poruka: *Dragi tata, vrati se kući. Tvoja Danica*.

Biblioteka je doticala čelni zid sobe obzidan bračkim kamenom. Na njemu nije bilo ukrasa, uz njega se nije prislanjao namještaj. Dane je tvrdio kako ga kamen vraća prirodnosti i sebi samomu. Nazivao ga je različitim imenima: kapelicom, čistilištem, inkubatorom nadahnuća, praznom plohom, sugovornikom, sveznalicom i stoikom. Obraćao mu se nekad glasno, nekad bez riječi, u mislima, a u danima koji žele biti zaboravljeni stajao bi pred njim, sa željama ili bez njih, onako kako hodočasnici stoje pred jeruzalemskim Zidom plača. Znao je reći kako ne zna moliti. Od religije je tražio više od utočišta, više od utjehe. Svakako, smisao i opravdanje postojanja. Svrhovitost. Razlog zbog kojega smo načinjeni drugačijima od Tvorca. Pojašnjenje osjetilnosti. Odgovor na pitanje je li svatko od nas živuća kazna ili dar.

Vratimo se jednostavnijem, onome što je moguće prepričati bez dvojbe.

Podovi, čak i kupaonički, bili su od drva. Dane je kolekcionarskom upornošću promišljao suživote suprotnosti, njihovu upućenost jedne drugima, vatre – zraku, drva – vodi. Držao je da drvu dodir s vodom produljuje život. Ta nije li voda ona tvar koja ga je u doba izrastanja hranila i održavala? Pitao se nisu li poganska vjerovanja vidjela *os svijeta – Axis mundi* upravo u Drvu svijeta, prvotno rakiti, potom, hrastu, u oba slučaja stablima sa staništima nedaleko vode? Nije li Drvo svijeta povezano tri razine kozmosa: nebo – svijet bogova, zemlju – svijet ljudi i podzemlje – svijet mrtvih? Nije li Drvo svijeta najbliži srodnik bilja Edenskoga vrta – Drva spoznaje i Drva besmrtnosti? Nije li radoznala Eva posegnula za plodom s Drva spoznaje i tako obznanila žudnju čovjeka da bude što sličniji Bogu? Nije li njezin neposluh, nemir i nestrpljivost ono što najtočnije određuje ljudsko postojanje, a usmjereno je ne samo plodovima Drva spoznaje nego i plodovima Drva besmrtnosti? I naposljetku, nije li se izgon iz Edenskoga vrta dogodio baš zbog tih ljudskih osobina?

Dane je odvojio dlan od prozorskog stakla i prišao pisaćem stolu. Isključio je prijenosno računalo i prihvatio se slaganja bilježaka – termina letova, telefonskih brojeva i nerazumljivih skraćenica čija se značenja lako zaboravljaju. Po svemu sudeći, putovao je često i daleko, a bilježio brzo, neuredno i višejezično.

Ništa od svega toga ne bi bilo razlogom za spominjanje kad se među inim papirima ne bi nalazile posvema nesvakidašnje kopije srednjovjekovnih i ranorenesansnih zemljopisnih karata. Na nekima su se nalazili ucrtani smjerovi vjetrova. Na nekima su označeni podvodni grebeni, na nekima su slikovnim pismom dopisani cijeli odlomci. Dane se ispravio u leđima. Stojeći, prelistavao je poznate stranice.

INCIPIT VITA NUOVA

Procvat Osmanskoga Carstva događao se u doba bujanja zapadnoeuropske renesanse, njezinih slobodnih gradova, sveobuhvatnog

pojma građanstva i pojave nove vrste misaonog čovjeka, uomo universale, već u začetku – seciranog i tijela i duha. Psihotičnost srednjovjekovnog bunila u poimanju svijeta poljuljalo je upravo spomenuto seciranje, tehnika razotkrivanja. Anatomija je prvo ovladala vještinama u kojima se ponajmanje očekivala – slikarstvu i pjesništvu, a imena poput Leonarda da Vincija i Williama Shakespearea još uvijek svjedoče o zastrašujućoj preciznosti rezova vještih anatoma. Je li anatomija bila napredak u razvoju ljudske svijesti o svijetu i sebi? Paracelzus, najglasniji oponent talijanskih anatomskih škola – tu je disciplinu držao sirovom i pogubnom. Vjerovao je u jedinstvo svemira i u cjelovitost njegova organskog tijela na kojemu bolesti tvore samo jedan dio. Zalagao se za osvjetljavanje mraka čovječjeg tijela prodiranjem maštom, a ne nožem; ovladavanjem “Anatomijom esencije”, a ne mesarenjem; upoznavanjem svojstava esencije, tajanstvene klice posadene u svim elementima univerzuma.

Europa se tresla. Kako i ne bi kada je padom Carigrada postajala sve manja i manja. Kardinal Buntovnik – Andrija Jamometić, usudio se četrdeset godina prije Luthera, točnije 1482. godine, za turski prodor optužiti Svetog Oca Siksta IV. i njegovu cezaropapističku politiku. Zalaganje kardinala Buntovnika za pobjedu nove europske misli zaustavio je tek gubitak života.

*No, što je značio jedan posječeni slobodoumnik u iščekivanju sveopćeg potopa pretkazanog za 1524. godinu i ulazak u zodijak riba? Glave su se kotrljale zbog izrečenih ideja; svatko je mogao biti demon ili vještica. Inkvizicijski su sudovi provodili svoju osobnu anatomiju. Samo je u Arezzu 1520. godine spaljeno 1700 heretika, vjerojatno pod utjecajem dvaju najznačajnijih djela onoga vremena: *Summis desiderantes affectibus* (bule Pape Inocentija VIII. o pobijanju krivovjerstva oglašene na dan 4. 12. 1484.) i čuvene knjige Jakoba Sprengera *Mlatilo za vještice – Malleus maleficarum* iz 1489. godine, priručnika o elementima čarobnjaštva.*

Srednjovjekovno bunilo postalo je kolektivnom fantazijom sa svim simptomima sveopće zaraženosti. Uz duhovnu epidemiju, skućenim gradovima Europe harale su kuga, sifilis, kolera i guba, dopunski pojačivači arome ratova, političkih pustolovina i velikih otkrića, često posljedica osjećaja skućenosti. Paradoksalno, i crna je kuga doplovila morem. Iskrkana je listopada 1347. godine, kada je jedna flota s Orijenta stigla do obale sjeveroistočne Sicilije. Iako su polumrtvi članovi posade stavljeni u karantenu, štakori s njihovih brodova ubrzo su se vrlo uspješno razmili po kontinentu. U samo četiri godine stanovništvo Europe se prepolovilo. Simptomi su uvijek bili jednaki: otekline na preponama i pod pazuhom, potom i krvavi

ispljuvak. Neki su držali da je kuga okrutna, ali i milostiva. Žrtve crnog pomora nisu se predugo mučile. Trećega dana od pojave simptoma nastupalo bi umiranje.

Je li moguće da je čovječanstvo i u doba "procvata" moralo biti ukaljano bezumnim krvoprolićima? I konačno, je li moguće da je put u Novi Svijet otkriven zbog nečije želje za bijegom iz grota svjetskih sukoba, a ne zbog strasti za osvajanjima? Jesu li mene, novovjekog pojedinca, davni prijepori zarobili i odvojili me od svakodnevice?

Ja, Dane Puljiz, robijam osamnaest ili nešto više godina, sve od dana kada sam se uhvatio promišljanja istodobne predodređenosti procvata i pada dviju kultura – zapadnoeuropske i osmanske. Odgovore sam tražio posvuda, pa tako i u knjigama temeljnih spoznaja o čovjeku klasičnoga razdoblja. Ponešto sam razabrao u djelima Erazma Roterdamskog (prije svega mislim na Pohvalu ludosti i Knjigu o dječjem i ugladenom vladanju); ponešto u *Orbis Breviarium Zachariosa Lilliusa* izdanom 1493. godine u Firenci.

Intrigirali su me i ondašnji dometi širenja tiskarske riječi omogućeni uzdizanjem trgovačkog sloja. Ništa manje nije me oduševljavao ni Maksimus Planudes koji je u 14. stoljeću s indijskog preveo oznaku za "nazivnik" i tako je uveo u europsku matematiku, ili pojava "arapskog paradoksa" kojim su arapski brojevi trajno potisnuli rimske i uveli novu oznaku za nulu, do tada nekorišten broj. Arapi su sanskrtsku riječ "sunya" – prazno, praznina, preveli kao "sifr", te joj omogućili zaživljavanje u latinskom (*zephirum*), ali i u drugim jezicima Europe (zero, cifre, cifra, cipher). Ubrzo su se oko nule obavile rasprave o njezinu podrijetlu i značenju, prije svega o stajalištu koje valja zauzeti prema onomu čega nema te je jednako nuli. Uz nazivnik i nulu, matematičkim iznenađenjima nije bilo kraja. Kao operator zbrajanja pojavila se oznaka "plus", prvi put tiskana u jednom njemačkom rukopisu iz 1481. godine. Sve u svemu, moglo bi se zaključiti, matematika se u Europi ponovno počela radati. Tekovine starogrčkih spoznaja arapski je svijet razvijao kako bi ih mogao vratiti Europi. Moglo bi se naslutiti, s povratkom matematike, počela se događati točnost. Demonstriranje točnosti odrazilo se i na mjerenju vremena. Tako se 1344. godine, na crkvi Blažene Djevice u Milanu, pojavio jedan od prvih mehaničkih satova s kojima je otpočelo precizno odbrojavanje odbjeglih sati svakodnevnice. Klepsidre, sunčani i pješćani satovi počinju lagano odumirati, a temelj u mjerenju vremena postaje uteg pokretan silom teže.

U doba širenja ideje o važnosti pojedinca renesansna je Europa uvela dvije novine: broj 1095 kao "broj šutnje", i vilicu. Dok je

“broj šutnje” trebao podsjećati na položene prisega o trogodišnjem (365·3=1095) zavjetu šutnje polagane pri ulasku u templarska i srodna tajna bratstva, vilica je, nečujno ali sigurno, postala mjerom civilizacijske uljudenosti. Premda u Veneciji poznata već u jedanaestom stoljeću, njezino je dugo putovanje (s Bizanta preko Venecije do svih europskih trpeza) potrajalo stoljećima. Nakon što je konačno uvedena u dnevnu rutinu, moglo se pristupiti analizi onoga što je vilica polučila. Rezultati su se činili jasnima: vilica je sudionike objeda razdvojila uputivši svakoga svome tanjuru. Time je prokrčila put jednom od oblika kultivirane usamljenosti. Vilica je individualizirala trpezu te je ubrzo, uz različite druge novotarije poput krumpira, rajčice, začina i duhana, postala okidačem buduće “europske modernosti”. Jean Baudrillard je zapisao: “Modernost nije samo stvarnost tehničkih, znanstvenih i političkih prevrata 16. stoljeća, nego igra znakova, običaja i kultura što proizvode mijene struktura na razini rituala i društvenih navika.”

Pisani dokumenti nadalje su svjedočili o snažnoj ekspanziji novih središta znanja (sveučilišta Bologne, Pariza i Oxforda), novih središta društvene promocije utemeljene na ovladavanju znanjem, a ne na privilegijama baštinjenim rođenjem. Njihovom su zaživljavanju pridonijele tekovine izučavanja skolastike, ali i širenja pravila svetoga Benedikta, usustavljenog u devetom stoljeću, prema kojemu se vrijeme molitve jasno moralo dijeliti od vremena rada. Jacques le Goff vrlo je suvereno ustvrdio kako je “uporaba redovničkog vremena prema pravilnim razdiobama kanonskih sati dana i noći – podloga današnjoj organizaciji individualnog i kolektivnog vremena.”

Petnaesto je stoljeće otvorilo prostor širokim spekulacijama u polju geografije, ali i pustolovinama temeljenim na spoznajama navigacije, astronomije, geometrije i meteorologije te usmjerilo zanimanje javnosti na privatno sveučilište portugalskog kneza Henrika Moreplovca nedaleko Sagresa (njega su pohađali, primjerice, Magellan i Vasco da Gama). Ta je neslužbena akademija geografije bila čuvena kako po ludičkim eksperimentima, tako i po iznimnoj dragocjenosti – rukom rađenoj geografskoj karti majstora Pedra, kneževa kartografa.

Jesam li dosljedno presudio tekovine renesanse? Mogu ustvrditi tek kako sam ih svesrdno provjeravao – putovanjima, pretraživanjima starih i novovjekih spoznaja, navika, prijašnjih i sadašnjih osjećaja bliskosti i udaljenosti. Do svoje četrdeset druge godine obišao sam

sve prijestolnice Orijenta. U turskom mjestu Sivas (prijestolnici svetoga Vlahe, zaštitnika Dubrovnika i "sveca od grla") potvrdilo mi se koliko smo izmiješani i povezani prošlošću.

Indiju sam ophodio srednjovjekovnim kopnenim putevima. Prelaskom većeg dijela bivše Perzije obznanila mi se negdašnja snaga Otomanskoga Carstva i sve posljedice turskog osvajanja Carigrada 1453. godine i zatvaranja kopnene poveznice Europe s Azijom. Pješice sam istražio i Sjevernu Afriku i njezina dva posljednja križarska uporišta – utvrde Tir i Sidon, osvojene od mameluka 1291. godine, nakon pada Akre.

Lutajući Sredozemljem, slušao sam o slavnom Džauharu^h, mameluku poteklom s jadranskih obala – utemeljitelju Kaira (969. godine), neimaru kalifa Fatimide, čuvenog osvajača Afrike. Upravo me životopis Džauhara, Dalmate cavtatskog podrijetla, poučio o odličju južnjačkih plemena – u svaka doba spremnosti svjedočenju bojne vještine i prijezira smrti.

Nakon pronalaženja tragova iz Džauharova života, predaje o mamelucima čekale su me na svakom koraku. Ističem to zbog činjenice koja mi je izgledala kao ukaz sudbine i putokaz u lutanjima – mameluci su bili moji zemljaci, otporni i vješti u opstanku na razmeđi vjera, putova i svjetova čak i nakon što su prevođenjem s kršćanske na islamsku vjeru izgubili posljednju sponu s djetinjstvom i podrijetlom. S njima me i danas povezuje biljeg urezan prostorom na kojemu sam rođen. Držao sam kako će mi upoznavanje njih, prilagođenih nepoznatom, izmijenjenih u srži čovjekovoj – vjeri i vjerovanju, rasvijetliti pravila po kojima se odvijaju današnji životi, kada smo poravnati globalizacijom, izravnati do neprepoznatljivosti.

Na putovanje čovjeka potiče sve, čak i religija. Ono je jedan od najsnažnijih medikamenata za ozdravljanje duše kojim se umnažaju neizvjesnosti i čarolije postojanja, a plovidba je, kao i voda, neponovljivi oblik putovanja. Ploveći, nemoguće je dva puta proći isti put. O neponovljivosti plovidbe pisali su mnogi, čak

^h Džauhar (Jawhar) je sicilo-bizantski general koji je Kairo okružio bedemima i monumentalnim ulaznim dverima 969. godine. Njegov su koncept dodatno nadograđivali armenski general Badr al-Gamali 1087.-1092. godine i sultan Salah al-Din 1181. godine. Džauhar je 970. godine počeo graditi kairsku džamiju Al Azhar u kojoj je 988. godine osnovano sveučilište. U dekoru ove džamije prisutni su utjecaji Aje Sofije i džamije Ibn Tulun. Često se susreće komentar kako *zidana platna* unutarnjeg dvorišta ove džamije djeluju *svileno*.

i Anaharsis, grčki filozof i moreplovac iz šestog stoljeća. Nakon što je završilo doba njegova plovljenja, Anaharsis je zaključio da je upoznao svega tri vrste ljudi "one koji su mrtvi, one koji su živi i one koji su na moru".

Moju je plovidbu odredio Rt dobre nade (Cabo da Boa Esperança), od Bartolomea Diaza prvotno nazvan Rtom oluje (Cabo das Tormentas). Portugalski kralj João nije dvojio o važnosti njegova položaja pri ovladavanju svjetskim morima. Čak mu je promijenio i ime. Rt dobre nade trebao je svijetlim tonovima svoga naziva potaknuti želju za otkrivanjem novih svjetova i umanjiti strah od oluja koje su se oduvijek kovitlale uz njegove hridi.

Svejednako tragajući za mamelucima, Džauharom i inim Dalmatama, zaplovio sam putovima Vasca da Game, prvog osvajača Rta dobre nade. Slijedeći Vasca da Gamu slijepo sam se držao reda plovidbe njegovog prvog oplovljavanja Afrike 1497. godine. Prema navodima na koje sam nailazio, da Gama je iz lisabonske luke isplovio 8. srpnja, a godinu je dana kasnije dojedrio pred Kalikut, luku na malabarskoj obali Prednje Indije, sjedište Samorina, vrhovnoga poglavice brahmanskih Indijaca.

Pitam se stoji li iza i ispred otkrića tek radoznalost ili postoji i nešto drugo što bi je svojom veličinom nadmašilo? Nove spoznaje mijenjaju obzore, približavaju ih i istodobno udaljuju. Iza jedne dostignute točke horizont se ugiba, a na njegovom se ulegnuću rađaju nove znatiželje. Između njih leže tijela pogažena strahom, sljepilom i usamljenošću. Neizgovorena nerazumijevanja. Neizrečene istine.

Nakon svega doživljenog još uvijek ne znam kako odgovoriti na pitanja kojima sam samoga sebe zarobio, jednako kao što nisam znao razumjeti ono što se pred mojim očima trenutno zbivalo. Nepostojanje konačnosti samo je jedan razlog zbog kojega šutim, ali nije li svijest o tome da je istina istinita tek kada je konačna ono što i svima uokolo otežava sagledavanje i svijeta i sebe? Zbog prisutnog osjećaja bespomoćnosti znam tek jedno: ovoga sam puta potpuno u pravu.

Biti u pravu ne znači biti slobodan. Ovo zarobljeništvo, stvoreno od pitanja bez odgovora, mjerio sam potežući za uzicu neizvjesnost, temelj moje slobode. Vrtio sam se u krugu iscrtanom oko sebe, naganjajući neizvjesnost čak i kada sam mirovao. Doživao sam je kroz prošlost. Tražeći sebe, u knjigama sam tražio svoga dvojnika iz

prošlog vremena. Pokazat će se, dvojnuk kojega tražim bit će Melek Jaša, ime s korica koje su me pratile od djetinjstva.

Još se živo sjećam božićne večeri u našoj kući nakon koje je moj ujak Lemba, slijedeći svoj uobičajeni zanos, zaboravio knjigu Vladimira Mažuranića, netom kupljenu u antikvarijatu. Privučen njezinim pustolovnim nazivom Melek Jaša Dubrovčanin u Indiji, godine 1480.-1528. (i njegovi prethodnici u Islamu prije deset stoljeća), iste sam je večeri u cijelosti prelistao. Prvu sam radoznalost utajio spoznajom kako se riječju “melek” u islamskome svijetu označavaju anđeli, ali i da ta riječ predstavlja počasne titule kraljeva, vladara ili kraljevih namjesnika. Ime iz naslova je prema tome moralo označavati kraljeva namjesnika, nekog Jašu poteklog s dubrovačkog područja. Ipak, uza sav uloženi napor, većinu pročitanih stranica nisam uspijevao razumjeti.

Ujaku sam knjigu pokušao vratiti za blagdan Sveta tri kralja. Držao sam, moralo bi mu biti jasno da joj nikada neću dorasti. On me dugo promatrao, ispitivački i podozrivo (sada znam da podozrivost njegova pogleda nije bila usmjerena prema meni, nego je bila samo jedna od posljedica njegova iskustva nakupljenog u četrdesetak godina). Nakon takvih, podozrivih i ozbiljnih pogleda, ono što je izjavljivalo zvučalo mi je kao privid, svojevrsna prijevarena. Valjda je toga i sâm bio svjestan. Prelistavao je knjigu i činilo se, listajući je pokušavao je ublažiti naš nesporazum.

“Neka ti ostane, možda će ti zatrebati.”

Nisam bio siguran što bih trebao misliti. Nije ju želio ponijeti? Ostavljao mi je ovaj dar s nekom višom namjenom? Očekivao je nešto? Ili sam, možda, bio lakom? Zaista se nisam uspijevao domisliti ničemu drugom doli tome da ću ga razočarati. Tko će sve to iščitati? Ni ne znam gdje je ta Indija. Pokušao sam se obraniti od njegovih očekivanja.

“Kada me bude zanimalo ti ćeš mi pojasniti.”

Ujak je raspravu izbjegao jednom od sebi svojstvenih galantnih kretnji.

“Ipak je zadrži, mali! Tko zna hoću li ti biti u blizini kada me budeš htio pitati.”

Sjećam se kako sam mu zavidio na vječnom osmijehu, na nepredvidivosti s kojom nam je dolazio i odlazio i na svemu onome što je sâm živio. Već sljedeće veljače, činilo se, preminuo je lako i bezbrižno, gotovo jednako nepredvidivo i hitro kao što nas je na

večernjim odlascima napuštao. Tada su govorili, i sreća se umori kada nekoga dugo nosi na ledima.

Sada, dok ponovno držim raspravu o Melek Jaši, u sebi prepoznajem onoga Danu kojega više nema. Osjećam se ispunjen nadom, sitan, neznatan, a radostan, baš kao one božićne večeri. Radostan i siguran da će me izučavanje jednog jedinog života i njegovog konačnog ishoda (za razliku od množine povijesnih neizvjesnosti) odvesti upravo onom mjestu koje je Dante označio mjestom novoga početka (Incipit vita nuova). Prije negoli se posvetim njemu, Melek Jaši, koji će mi pomoći da se posvetim sebi, imam još potrebu reći kako zavidim svakom onom tko je u mladosti uspio biti mlad.

Jutro je poodmaklo. Dane je podigao pogled prema zidnom satu i odlučio se vratiti navikama samačkoga života. Počeo je planirati poteze za poslijepodnevenu partiju šaha istodobno odvajajući dokumente za skorašnji susret s Leutarom, poznatim kupcem riječnih brodova. Postao je svjestan nelagode koja će ga pratiti tijekom razgovora.

Nastavio je razmišljati o najnižoj cijeni prijevoza riječnih brodova koju mora postići, a potom i pobrojavati nekolicinu događaja koji bi mu mogli poslužiti kao prateće teme u poslovnom razgovoru. Prisjetio se, dva dana nije pratio vijesti.

Izgledom je odavao čovjeka koji je potpuno nesvjesno zakoračio u zrelo doba, ponajviše zbog poskakivanja u hod. Njegov neritmičan hod podsjećao je na proživljene terapije, na teški zadržavanje fizioterapeutske odjela Gradske bolnice, na prugaste pidžame i na odsutne poglede nepoznatih ljudi. Nekako istodobno, od korektivnih su vježbi odustali i on i roditelji. Pokazalo se, bila je ovo njegova prva dobivena bitka. Dobivena tvrdoclavošću, ondašnjim Daninim jedinim oružjem.

Zaključao je vrata stana broj sedam. Na privjesku za ključeve zanjihalo se sedmo glagoljičko slovo **ŃŃ**. Njihalo se slovo **Ž**, istodobno oznaka za broj sedam i simbol života. Živjeti.

Zastao je pred poštanskim sandučićem. Na podebljoj je kuverti stajalo njegovo ime napisano iskrzanim rukopisom, kao da je pisano u žurbi. Okrećući kuvertu u ruci zamijetio je da nedostaju poštanska

marka i ime pošiljatelja. Umjesto njih je pisalo: *Pismo i ja stižemo istodobno*. Otvorio je kuvertu. Čitajući pismo, oči su mu poprimale tamniju boju.

Daleki moj prijatelju,

večeras sam sama, u Rijeci. Izbjegavam razgovore i druženja, a nedostaju mi naši razgovori. Nakon izlaska iz vlaka odlučila sam se držati Tvoga savjeta: upoznati se s gradom kroz njegovu najpoznatiju kavanu. Izabrala sam Sladis, nedaleko od željezničkog kolodvora. Izgleda, Rijeku ću pamtiti po njoj i po autobusu "tridesetduje" koji vozi za Lovran i Opatiju. Propustila sam ih nekoliko, samo da bih što kasnije stigla u hotel. Nedugo nakon devet, u Sladis sam ostala jedini gost. Promatrala sam konobare kako čiste pod, peru šalice i strpljivo čekaju na moj odlazak. Čini se, ipak sam boravila u kafiću, jer, ako sam dobro zapamtila, Ti tvrdiš – kavana je mjesto koje okuplja ljude u razgovoru ili igri, a ja sam, eto, večer provela sama i u šutnji.

Kada sam se našla na ulici, na klupi uz autobusno stajalište glavom mi je proletjela rečenica: Divio se mom ugodnom karakteru: nije se valjda sjetio da sam bila naviknuta na siromaštvo.

To sam negdje pročitala. Ima nas još umornih od razgovora kojima prikrivamo sramne točke svoje jezgre.

Žao mi je što nisi ovdje, obala je lijepa pod noćnim svjetlima. Sjedim uz prozor autobusa, odmah iza vozača. Sada vidim Rijeku kako treperi kroz noć. Vozač je otvorio vrata, dotiče me miris mora i borova.

Konačno sam stigla u hotelsku sobu. Čudnog je oblika, nalazi se u potkrovlju, stepenice povezuju kupaonicu i ostatak sobe. Noć je topla. Mogu spavati uz otvoreni prozor i pokušati zaboraviti našu kontinentalnu zimu. Kao rođeni pomorac i trgovac riječnim brodovima, sigurno razumiješ ovu potrebu.

Pod dojmom sam sna. Neću ti ga zapisati. Jednom si rekao da ljude upoznaješ kroz njihove snove.

Kakva su moja upoznavanja? Teško je reći. Kao da sam s njima, upoznavanjima, uništavala neku samo moju čaroliju. Prepustiti im se, za mene je značilo, izgubiti Sebe. Priču koju sam izmišljala.

Identitet u koji (ni)sam vjerovala. Nisu li sve naše priče izmišljene? Ili su istinite, a ja sam tek u jednom od "onih raspoloženja".

Nakon buđenja, šetala sam obalom. Udaljenost horizonta podsjećala me na tvoja pitanja: Ako ja odem, tko će ostati; ako останem, tko li će otići?

Izvjebani smo u ostajanjima. Gomilanje stvari, ali i ljudi uokolo sebe, otežava odlazak. I sama sam ponekad poželjela nestati. Zaboraviti na odgovornost prema precima, prošlosti i sadašnjosti. Biti iskorištena, iz obitelji i domovine. Ja, ona koja ostaje, osjećam približavanje tvoga odlaska. Ne moraš me na njega upozoravati. Ukorištenost i ostajanja izvježbali su me prepoznati ga po mirisu i šutnji kojom se navještava.

Odlaskom ćeš mi promijeniti ovaj novi identitet u koji sam tek povjerovala otkako sam s tobom. Nešto ću morati učiniti, Dane. Ti si snažan i beščutan. Odan si svojoj viziji i tom odanošću opravdavaš sve izdaje. Ali i ja posjedujem snagu. Bojim se, morat ćeš je upoznati. Ako si i snažniji, ja ću možda morati biti pokvarenija. Nitko ne voli biti ostavljen. A ti si utjelovljeni Odlazak.

Teško mi je misliti o tebi. O nama.

Nazirem tijela nekih kupača. Valovi snažno udaraju o obalu. Kao i svake snage, postajem je svjesna tek nakon što se pokrene. Sunce je jako. Teško je gledati u daljinu. Nabrojala sam pet jedrilica. Iako još nisi krenuo na svoj veliki put, u svakoj od njih tražim tebe.

Humanizam se pretvorio u industriju. Danas sam, na simpoziju, pomislila: življenje u eri industrije i racionalizma podrazumijeva prihvaćanje medicine, obrazovanja, čak i putovanja, kao novih oblika industrije. Umjesto putnici, postali smo konzumenti turističke industrije. Evo, baš danas, kao jedna od liječnica obrazovanih u "industriji obrazovanja" konzumiram uslugu "industrije kongresnog turizma" i osnažujem "industriju zdravstva". Industrije su me izmijenile. Zbog njih sam prestala spominjati mističan doživljaj svijeta. Konačno sam shvatila da o njemu, o mističnom doživljaju svijeta, nije mudro davati izjave. Ista ona intuicija koja je naše pretke čuvala od napadaja s leđa, govori mi da šutim o svemu što nije dio "industrije Stvarnosti". Poslušala sam samu sebe. Zaista, šutim. Nisam željna podsmijeha.

Referate sam slušala cijelo prijepodne. Nakon stanke za ručak i sama sam imala izlaganje. Prepričala sam mitološku podlogu znanosti i Geneze prema kojoj je znanost začeta Evinom znatiželjom,

Pramajčinim neposluhom, posezanjem za plodom Stabla spoznaje i počinjenjem Istočnog grijeha. Čini se, nisam izabrala naj sretniji uvod za raspravu o medicinskoj praksi. Dakako, ti pretpostavljaš, izlagala sam o današnjem položaju liječnika i medicini koja liječi, ali različitim metodama ovisno o platežnoj sposobnosti bolesnika. Spominjala sam još podosta toga: bolesnički strah/sram od poraza, kolektivnu hipohondriju, istrošenost riječi “znanost”, a recenzije znanstvenih radova označila sam egzекutorima slobode mišljenja i ubojicama izvorne znanstvene misli. Ne sjećam se više točnog slijeda, ali u izlaganje sam uspjela unijeti i prilično oštru kritiku demokracije, željezne poluge provođenja volje gomile i njezine načine porobljavanja kroz globalizaciju i pozerstvo polupismenih moćnika. Spominjala sam sveopći poriv za konzumiranjem serotonina, hormona zadovoljstva, kao i učinke njegove nadomjesne terapije. Novija istraživanja pokazuju da su najveći broj ubojstava i samoubojstava počinili upravo oni koji su liječeni serotoninским inhibitorima.

Ne znam više kako sam dospjela do zaključka, ali on je bio posve jednostavan. Na izmaku smo industrijske etape razvoja čovječanstva u kojoj očekujemo, s više ili manje bojazni, prijelazak u novu eru informatike, vjerujući kako je i u ovom skoku djelovala dijalektika napretka. Na visokom smo stupnju razvoja i naše su bolesti točno takve: duboke posljedice otuđene Stvarnosti, oglušene na temeljni poriv evolucije – istodobnu vježbu tijela, uma, duše i duha. Mi, liječnici, obavezni smo priznati da nije dovoljno operativno odstranjivati dijelove tijela ili mozga... Čovječanstvo vapi, a mi režemo li režemo i od medicine stvaramo novu religiju. Odlučujemo kada ćemo i kako izolirati “oštećene”, označene ili izrezane, a oni nam moraju vjerovati. Preventivno ih, naravno, drogiramo sedativima, hipnoticima, anestetima i analgeticima... Čitala sam Fromma, Marcusea, Adorna i ostale... Zar nitko više neće progovoriti o potrebi za novim načinom življenja, drukčijim navikama koje vode u novu eru, koje svakom pojedincu omogućuju da izraste u Budu, običnog čovjeka koji je dotaknuo Boga?!

Iako sam podigla prašinu, nisam učinila ništa veliko osim što sam vjerojatno poljuljala uzlet svoje karijere. Ovo je bio samo još jedan dosadan simpozij (podsjetio me, stari Grci su ovu riječ, simpozij, uveli za raspravljanja, ali u istinskim dijalozima, zbog razotkrivanja istine, nakon kojih bi uslijedile i gozbe s jelom i pilom), dosadna retorika upozoravanja na opasnosti, dosadna prezentacija neznanstvene znanosti (prava znanost uz sebe ne bi vezivala toliko puta ponovljenu atribuciju – dosadno!). Znam, znanost je samo jedan

od mnogih načina razmišljanja, ne nužno i najbolji, ali ja sam, Dane, silno umorna od njega. Umorna i razočarana.

Kada sam se spakirala, požurila sam na “tridesetduju” i stigla u Rijeku, a potom i u minijaturni antikvarijat Mali neboder.

Predugo sam se zadržala među starim stvarima i mirisima potrošenih života. Srećom, pogled na sat podsjetio me na vrijeme. Pet sati?! Do polaska vlaka ostalo mi je manje od sat vremena. Vrijeme je proletjelo. Pet sati! Jesam li dobro upamtila kako je pet broj ljubavi, Afroditin broj, ili nešto slično?

Nekoliko trenutaka poslije žurila sam prema kolodvoru. U ruci mi se nalazilo nešto za tebe – stara, drvena tabakera, nepraktična, ali romantična, obilježena tuđom, a ne tvojom, mojom ili našom prošlosti.

Optužuješ me da ti ne govorim ništa o sebi. To te ujedno i mami. Izmaštavaš me onakvu kakva nisam. Na sva tvoja pitanja moji bi odgovori bili banalni. Zaboravljaš, život u bolnicama izvještio me u potiskivanju. Moj opstanak se temelji na zaboravljanju tijela, misli, bolesti i sebe. Previdio si ono što me odlikuje. Ja sam ona koja pati kada se okrene Sjećanju. Zato šutim. Ne govorim. Ne upuštam se u bliskosti. Ja sam ona koja je najdalja kada je prisutna. Sve ovo što ti pišem, kao i ono što ovoga časa koncentrirano mislim, ubrzo će nestati. Postat će dio onoga što ne želim posjedovati, dio Sjećanja. O njemu, Sjećanju, ne želim ti govoriti.

Pitaš se što uopće volim u tebi?

Kao i svi moji odgovori, i ovaj je trivijalan, banalan. Volim tvoju opsjednutost Prošlošću. I strast s kojom se upuštaš u bijeg od života. Strast s kojom si se dotakao mene. Mene, kao priče u koju vjeruješ, ali i drugih priča kojima si se omotao.

Evo, pomišljam na jednu od tih priča i ponovno se osmjehujem. O genijalnosti Konstantina Filozofa pričao si mi s takvim žarom da i sama još uvijek treperim zbog tvoje uvjerenosti u njegovo više poslanje. Tebi je svaki detalj njegova života imao viši cilj i svrhu. On se morao roditi u Solunu, njegov je otac morao zarana umrijeti jer ga je majka morala dati na crkvenu izobrazbu. Konstantin je morao biti višestruko nadaren, on je morao izvrsno vladati grčkim i morao je imati starijeg brata Metoda koji je morao biti monah na Olimpu kako bi Konstantin mogao kod njega boraviti i duhovno se izgrađivati. Konstantin je morao ostati dvorski službenik, profesor carske škole i visoki državni činovnik oprobano u carskim misijama

baš zato da bi ga car Mihael po potrebi vjere mogao poslati u Moravsku, knezu Rastislavu.

Car ga je prije odlaska u Moravsku već morao iskušati, a Konstantin je morao pokazati svoju filozofsku vještinu na najtežem mogućem mjestu – u zemlji Kazara. Do Kazarije je Konstantin morao dugo putovati i morao se uputiti preko Krima, gdje je u Hersonu morao čekati na pogodno vrijeme za plovidbu Crnim morem. Vrijeme je moralo biti loše jer kako bi se inače Konstantin na nekoliko mjeseci mogao posvetiti učenju kazarskoga jezika i svladavanju samaritanskog i hebrejskog pisma koje je kasnije ugradio u glagoljicu? Na koncu, kako bi Konstantin mogao pronaći moći sv. Klementa na dnu mora (30. siječnja 861. godine) da se nije toliko dugo morao zadržati u Hersonu? I ne samo to, da nije bilo boravka u Hersonu, bi li se Konstantin, nakon što se uputio u smjeru Meotskoga jezera preko Kaspijskoga mora i kavkaskih gora, znao duhovno približiti kazarskome vladaru Kaganu? Tko bi osim Konstantina uspio pokrstiti 200 muževa s Kaganova dvora i tako obnoviti staro prijateljstvo između Bizanta i Kazara?

Da nije bilo sve kako je bilo, koga bi car Mihael III. poslao Rastislavu u Moravsku kao pripomoć u širenju kršćanske vjere? Tko bi osim Konstantina bio kadar priznati da, “ako se moli tuđim jezikom moli tek um, duh ostaje bez ploda”? Koga bi moglo obuzeti takvo nadahnuće da u jednoj jedinjoj noći sastavi nova pismena, glagoljicu, i u njima objedini sva svojstva hebrejskog, samaritanskog i grčkog znakovlja? Tko bi, osim Konstantina, nova pismena nizao vođen jednom jedinom misli: “U početku bijaše Riječ, i Riječ bijaše u Boga, i Bog bijaše Riječ”?

Tko bi, dakle, ako ne Konstantin, nakon što je četrdeset mjeseci prevodio crkveno bogoslužje na novo pismo, krenuo dalje? Je li postojao itko osim njega tko unatoč smrtnosti i zemnosti ne bi stao i odustao? Koga bi na proputovanju primio Kocelj, panonski knez i odmah mu predao pedeset novih učenika? Tko bi odbio sva Koceljeva i Rastislavova zlata i umjesto zlata zatražio oprost kazne za 900 zarobljenika?

Slušala sam te i sama se zanoseći, a ti si me uvjeravao da je u svemu ovome morao postojati dublji značaj, viši razlog zbog kojeg se braća nisu vratila u Carigrad, pred zimu 867. godine, nego su produžila za Veneciju. Vjerovao si da ih je neki jasan znak zaustavio i spriječio ih da ulete u carigradski državni udar. Oni nisu smjeli nazočiti događajima kojima je Vasilije Makedonac s prijestolja zbacio Mihaela III. davši ga udaviti.

Braća su morala odživjeti svoje poslanje, a Konstantin je morao ostat i živ još toliko koliko je bilo potrebno za donijeti moći svetog Klementa u Rim i ući u monaško zvanje mijenjajući ime u Ćiril. Mojim tijelom još uvijek odzvanja tvoj snažan glas, bez dvojbe zvonak od pripovjedačke strasti. Ti si me uvjerio. Konstantin Filozof Solunski morao je živjeti tako kako je živio, morao se davati bez ostatka i morao je umrijeti na dan svetoga Valentina 14. veljače 869. godine, u 42. godini života, pedesetog dana nakon što je odjenuo svetu monašku odjeću.

Uvjerio si me i u to da bez tebe, Dane, onoga koji s ove vremenske udaljenosti još uvijek vidi Konstantinov život, ne bi postojalo ono što je Konstantina činilo posvećenim, drugačijim, Filozofom. Bez promatrača, bez onih koji vide, svijet ne postoji.

Još sam stigla popiti kavu i mineralnu. Zamišljam te uz sebe, kako otpuhuješ dimove, naginješ šalicu s kavom i pojašnjavaš mi razloge zbog kojih se prekoračuju neoznačene granice Prostora i Vremena. Ti si onaj koji živi u Povijesti. Tvoja je sadašnjost živa ako je potvrđena Prošlošću. Ti i ja možda bolujemo od iste bolesti, ali smo ujedno i živi dijelovi njezine suprotnosti. Ako si ti sjena, ja sam njezin lik koji hoda i djeluje. Ako sam ja sjena, ti si onaj koji joj stvara oblik i pokrete. Ti i ja smo isti. Jednaki. A u jednakosti smo neizrecivo različiti. Grci su riječju kozmos (ures, ili nakit) označavali prekrasno uređen svijet. U Univerzumu – bio on universus (lat. – sav, cio, svekolik, svemir, kozmos) ili uni-vers (lat. – unus – jedan, lat. versus – red, redak, stih), mi smo samo fragment... dio... dijelovi... Radije mislim da smo u tom jednom jedinom stihu postojanja, dio versa... dio stiha. Njegovi različiti glasovi. Vokali. Ponekad suglasnici. Čak i oni kojih nema i zbog čijeg odsustva Georges Perec piše roman. Ispario mu je vokal “e”, ispario je na koncu i sam Perec. Bez tebe, za mene je ispario Kozmos.

Moje je putovanje pri kraju. Vlak je sve bliži Osijeku, gradu kojemu se vraćam i tebi, kojega dopijevam domisliti tek odlaskom. Ne znam jesi li u ovo rano jutro još uvijek budan. Ako ne spavaš, osluškuješ zvukove grada, pamtiš ih i razmještaš po sebi. A ja zaboravljam. Ulaskom u grad, ponovno me neće biti. Dolaskom

kući, postat ću ona koja nisam. Radit ću, spavati i jesti. Opstajat ću, to sigurno. Ali me neće biti.

Pišem kao da više nemam vremena. I doista, ni nemam puno vremena – pisma se pišu kada si daleko od kuće, a ja sam joj sve bliže i bliže.

Blizu sam kuće u kojoj ćeš me posjetiti večeras. Tjerat ćeš me govoriti o svemu što sam ti napisala. Ništa ti neću moći reći. Šutjet ću, a tvoj bijes će rasti. Obuzdavat ćeš ga obazrivošću.

Dane, moram ti reći, tebi i meni (ili ako baš inzistiráš “nama”) nema pomoći. Oboje smo predugo sami. Samoća je i pakao i raj. Možda navika. Ne znam, ali, s tobom i tvojom samoćom moja usamljenost pati. Netko će morati otići.

Iako sam sigurna kako ovu bilješku s puta nije nužno potpisati, ostajem dosljedna vremenu u kojem se pisalo i potpisivalo...

Tvoja Ružica

Pismo je uredno složio i vratio u kuvertu. Kuvertu je okrenuo među prstima i promotrio. Na teksturi papira nalazio se reljefno utisnut cvijet jasmína. Razmišljao je o Ružici i njezinoj usporedbi nepredvidivosti ljudskoga trajanja sa životnim vijekom balona. Kako je ono govorila? Kao što neki baloni polete visoko, smjelo, mnogi život provedu u polumraku, u sjeni, titrajući bez žara.

U onim drugim životima, usmjerenim vrhuncima ili ponorima, prepoznavala je vijugave putove balona oslobođene uzica. Spominjala je lomove svjetla u njihovim oblim tijelima, oslobođenost pokreta i plesnost zračne “duše”. Žalostila se zbog kratkoće trajanja njihovih letova i buke praska, navjestitelja kraja. Nekima kraj nije pristizao brzo. Batrganja poluispuhanih plastičnih tijela sličila su joj šaranima nasukanima u riječnom plićaku. Njihove je obrise prepoznavala i u svojim danima. Vidjela ih je u naporima svakodnevice, ali i u otimanjima njezinoj rutini.

Dane je slegnuo ramenima.

Ružica je u ljudima vidjela balone, a ja sam u Ružici vidio Hipatiju, prvu veliku znanstvenicu i veliki um Aleksandrijske knjižnice. Hipatija je početkom petog stoljeća napunila trideset godina i potvrdila svoju različitost od većine ondašnjih žena. U njezinim su se godinama vrline i nedostaci vidjeli posve jasno, no Hipatija je, nekim čudom, ostala nedotaknuta buntom gluposti i sljepilom mladosti. Njezina je

mladost bila zaokupljena Diofantovom *Aritmetikom* i Apolonijevim *Presjecima stošca*. Da, Hipatiju su zaobišle ludosti. Možda zato što je odrastala u centru uporišta inteligencije. Inteligencije i kršćanstva. Ako se za grad može reći da je mudar, Aleksandrija se u Hipatijino doba nalazila na vrhuncu mudrosti. Hipatija i Aleksandrija. Jedna se ponosila drugom, Hipatija Aleksandrijom, Aleksandrija Hipatijom.

Ružici ovo nikada nisam spomenuo. Zašto? Rado bi me slušala, to znam. Slušala bi me, a ipak, Hipatiju joj nisam spominjao. Vjerojatno zbog kraja. Kako bih Ružici pojasnio osudu prema kojoj je Hipatija proglašena vješticom ogrezlom u crnoj magiji i sotonističkim činima usmjerenim prema žiteljima grada. Politikom? Politika je preslaba riječ da bi opravdala razlog zbog kojega su Hipatijini dijelovi tijela razbacani Aleksandrijom.

Šutio sam o Hipatiji, iako sam u Ružici vidio upravo njezine odlike: inteligenciju, ljepotu i samosvojnost. Uz to i svojevrsan hedonizam, podlogu dražesnih tonova njezina šarma.

Sve sam to vidio, sve to uviđam i danas, a ipak, ne uspijevam proniknuti u njezinu sposobnost prepuštanja postojećem trenutku, ukusu zalogaja, suncu, ili snu. Izbaždarenost ovog osjetljivog mehanizma uranjanja u sadašnjost imaju oni koji se životu predaju s voljom, načinu srodnom pjesničkom zanosu ili stvaralačkoj ekstazi.

Ipak, upoznao sam i njezina mračna stanja. Nakon dugotrajnih razgovora u kojima popušta oprez, njezina se sklonost ugodi obznanjuje kao posljedica nesvijetlih iskustava prekrivenih slojevima razočarenja.

Kriomice sastavlja epitafe. Prvo sam mislio, priprema se za buduće ristanke. Ali ne. Ružica zapisuje epitafe misleći na sebe. Uživljava se u drukčije uloge i zapisuje ih, uvijek ponovno, uvijek jednako revno. Epitaf za epitafom. Svaki drugačiji, s naglaskom na neku drugu, gotovo nevidljivu vrlinu. Neki su se činili istinitima. Za druge je bilo izvjesno da su izmišljeni. Autentičnost je nije zabrinjavala. Ne, ni malo. Ljutitom je postajala zbog jednog te istog, zato što, nakon što bi ih zapisala, nije uspijevala zaplakati. Vjerovala je, kada već sama ne zna koji je smisao njezina postojanja, poslanje će se otkriti u napisanom epitafu, sažetku nje same. Jednom jedinom. Onom nad kojim se rasplače.

Iz razmišljanja ga je trgnulo otvaranje ulaznih vrata i pozdrav starije gospođe.

“Dobar dan, susjed. Vi tek sada izlazite?”

“Dobar dan, gospođo Marković.”

“A ja se već vraćam. Znete, dižem jedan veći kredit, za vilu na moru!”

Dane se pokušavao osloboditi čvrstoga stiska, no gospođa Marković je nastavljala.”

“Formulari su ispunjeni. Upravo ih je potpisao moj žiri.”

“Mislite, žiranti. Jamci?”

“Da, da, susjed, baš to mislim. Od prvog do posljednjeg, sve krasni ljudi.”

Utanjivši glas, potiho je nabrajala.”

“Znete odvjetnika, gospodina Burića? Ne znate?... Ma, znate ga, sigurno ga poznajete. On i njegova supruga i gospodin profesor Matić... Kažem Vam, sve važne osobe grada.”

“Hm, da...”

“Nakon banke smo se zadržali u kavani hotela Central. Ondje zalaze isključivo intelektualci.”

“Lijepo”, Dane je uzmicao prema vratima.

“Znete li što se govori o Vama, susjed Puljiz?”

“...”

“O Vama, susjed, baš o Vama... Čula sam od gospođe Kovač da ste Vi neizostavno, jako suptilna osoba.”

“Ja, suptilan?”

“Vi, susjed, Vi. Iskusne žene to prepoznaju.”

“Ali, molim Vas.”

“Susjeda Vas je susrela kad Vam je zazvonio mobitel, zar ne?”

“Da, i?”

“I Vi ste ga, susjed, izvadili iz plastične vrećice u kojoj ste nosili limenke paštete.”

“...”

“...”

“Samo suptilna osoba, susjed, drži mobitel među paštetama... ne vrijedi Vam poricanje. Mi smo odmah znale, Vi ste krajnje suptilni.”

Dane je odustao od razgovora. Za njim se vukao glas gospođe Marković, sporo i uporno, kao tisućiti nastavak meksičke sapunice.

“Ne zanosite se. Susjeda Kovač je kao gušter, ne pita se čije je sunce grije.”

Izišao je na praznu ulicu. I sâm se osjećao praznim. Točnije, dijelom velike Praznine, prirode svih stanja. Zastao je. Valjalo se ponašati racionalno. Podsmjehnuti se dramatiziranju. Nije li svaki dan jednako rizičan transport od točke A do točke B? Nije li poanta postojanja tiho prilaženje pravca unutar intervala A – B i što pripravnije dočekivanje prijelomnih točaka, ma kako se one nazivale, C, D ili E? Nije li i *prazan dan* jednako neizvjestan i jednako prijeloman kao i bilo koji drugi, više ili manje prazan dan iz niske dana jedne uobičajene svakodnevice? Ipak, osjećao se prazno. Prazno. Sve oko njega bilo je prazno, a svijest o tome potvrđivala mu je kako su dio stvarnosti i on i *prazan dan*.